

L'art precolombí a les col·leccions públiques i privades de Catalunya

VICTÒRIA SOLANILLA
Universitat Autònoma de Barcelona

Tot i la distància geogràfica entre Catalunya i Amèrica i que els catalans no formaren part dels conqueridors espanyols que arribaren a les costes de Veracruz (Atlàntic) i a Cajamarca (Perú) a mitjan segle XVI, actualment a Catalunya trobem col·leccions públiques i privades de temàtica americana. Per tant, pensem que la raó principal perquè hi hagi aquestes col·leccions, tenint en compte que no hi va haver cap iniciativa dels reis d'Espanya perquè es fes cap expedició a aquelles terres des de Catalunya —com sí que va passar a Madrid—, és que posteriorment van haver-hi raons històriques o d'interès cultural que van fer possible la presència d'aquestes col·leccions a casa nostra.

Ens hem de remuntar fins al 1920, en què un grup d'intel·lectuals i acadèmics, pioners de l'etnografia catalana, començaren a manifestar la necessitat de crear diversos centres d'interpretació de la realitat cultural, social i econòmica de les societats tradicionals.¹ I aquí entren, d'una banda, el coneixement de materials procedents de l'Amèrica precolombina, així com d'elements etnogràfics, i de l'altra, els «indianos»² o «americanos», que entre les seves per-

1. Per aquelles dates, alguns erudits ja es van plantejar la possibilitat de crear un Museu d'Etnografia a Barcelona. Quan es va acabar l'Exposició Universal de 1929, el Dr. Pere Bosch i Gimpera va muntar el Museu Arqueològic dins l'antic Pavelló de les Arts Gràfiques al parc de Montjuïc, amb una extensió per a l'etnografia duta a terme per Joan Amades i Rossend Serra i Pagès.

2. Amb la Llei de lliure comerç (1778), que va aixecar el monopoli del comerç de les Índies exclusiu de Castella, tota una sèrie de catalans van anar a «fer les Amèriques» buscant nous horit-

tinences tenien materials americans trobats possiblement a les seves terres, que es van endur cap a Catalunya i que ara estan en museus d'arreu del país, ja que els seus descendents no van voler continuar mantenint-los i, per aquesta raó, es troben en museus públics ben diversos.

Museus de Catalunya amb materials precolombins

Públics

Museu del Càntir. Argentona
Museu Municipal Darder d'Història Natural. Banyoles
Museu Arqueològic. Barcelona
Museu Etnogràfic Andino-Amazònic. Barcelona
Museu Diocesà. Barcelona
Museu Etnològic i de Cultures del Món. Barcelona
Museu Tèxtil i d'Indumentària. Barcelona
Museu de la Música. Barcelona
Museu Arqueològic de l'Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida
Museu Comarcal de la Conca de Barberà. Montblanc
Museu de Montserrat. Monestir de Montserrat
Museu de Maricel. Sitges
Museu Tèxtil (CDMT). Terrassa
Museu Episcopal. Vic
Museu Víctor Balaguer. Vilanova i la Geltrú

Privats

Museu del Perfum. Barcelona

---

zons per a les seves vides. En diferents onades, van anar cap a països americans fins després de la Guerra Civil Espanyola. Alguns retornaren a la pàtria i aquí feren les seves cases (costa nord i sud de Barcelona). Vestien de manera especial (vestits de cotó clar, mocadors de seda i barrets panamà) i representaven totes les classes socials: des de fills de «casa bona» (cabalers), nois amb ganes d'aventura, fins a fills de famílies menestrals (pagesos o pescadors), que marxaren molt joves fugint de la misèria. Alguns dels que tornaren a Catalunya van ser «indians filantrops» que es dedicaren a fer obres socials i espirituals per modernitzar la societat i fer créixer el país.

Col·leccions privades

Fundació Duran Vall-Llosera. Premià de Dalt
Fundació Arqueològica Clos. Barcelona
Fundació Folch. Barcelona
Col·lecció F. Cervera d'Arqueologia. Barcelona

Museu Etnològic i de Cultures del Món (Muec)

Història

Al catàleg de l'exposició permanent «Ètnic, de les cultures tradicionals a la interculturalitat»,³ la Dra. Carme Fauria ens diu: «Els museus etnològics de Barcelona no van néixer a l'època dels museus colonials europeus, però s'hi van emmirallar».⁴

Durant la dècada dels anys vint del segle passat, a la càtedra d'Ètica de la Universitat de Barcelona, el Dr. Carreras i Artau ja parlava d'un Museu d'Etnologia per a Barcelona, que havia de ser plural, científic i equilibrat, i en fou l'impulsor, ja que estava molt interessat en l'estudi de la realitat local.⁵ La Guerra Civil va estroncar aquest primer projecte i es va tancar una etapa. L'any 1940, Agustí Duran i Sanpere, aleshores director de l'Arxiu Històric de Barcelona, juntament amb Tomàs Carreras i Artau, en aquell moment tinent d'alcalde de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, va reprendre aquella idea de fer a Barcelona un Museu Etnològic.

Fins a l'any 1942 no es va inaugurar el Museu d'Indústries i Arts Populars (amb una secció pròpia d'etnografia) al Poble Espanyol de Montjuïc (figura 1). I el 1949, el Museu Etnològic i Colonial.⁶

3. Exposició celebrada l'any 2006 amb una selecció de materials representatius de la col·lecció permanent del Museu Etnològic de Barcelona, de la qual es va editar un catàleg confegit per una sèrie d'especialistes en cada una de les cultures exposades.

4. Fauria, 2006: 14.

5. Huera, 1995: 151-152, explica molt bé aquesta etapa de molts moviments socials, guerra civil i postguerra, principalment.

6. Brugueras, 1949: 46-47.

Com diu la Dra. Carme Fauria:⁷ «El Museu d'Indústries i Arts Populars i el Museu Etnològic i Colonial van néixer quasi al mateix temps, per separat, com convenia al moment polític de la postguerra».

FIGURA I. Museu d'Indústries i Arts Populars. Sales interiors. (Amb el permís del Museu Etnològic i de Cultures del Món.)

En el cas del segon, l'afegit «colonial» va ser un recurs per equiparar-lo a models europeus més antics i amb fons originaris dels seus territoris d'ultramar.

Estava situat en un pavelló de dimensions reduïdes, ubicat a Montjuïc i construït a principis del segle XX. Allí es van recollir, durant la segona meitat del segle XIX i començament del XX, diverses col·leccions de pròcers catalans que aportaren peces de les Filipines, la Guineia Equatorial, l'Equador i el Perú, juntament amb diversos objectes procedents del Pavelló de Missions, que es va mostrar a l'Exposició Missional Espanyola en el marc de l'Exposició Internacional de Barcelona (1929–1930).⁸ Gràcies a August Panyella,⁹ director del

7. Fauria, 2006: 20.

8. Maseres, 1929: 158–159.

9. Abans de ser col·laborador del Dr. Carreras i Artau a l'Arxiu d'Etnografia i Folklore. Panyella, 1949: 209–210.

Museu durant trenta-vuit anys, i a la seva intermediació amb el Consistori, es van dur a terme diverses expedicions etnogràfiques (1950–1980) per tot el món, amb la clara intenció de complementar els treballs de camp amb un decidit pla d'adquisició de peces, i es va establir també una xarxa de col·laboració amb altres investigadors: Jordi Sabater Pi (etòleg, que residia a la Guinea Equatorial), Eudald Serra (escultor antropològic i gran coneixedor del Japó) i Albert Folch (gran mecenes del Museu).¹⁰ L'any 1962 es van unificar els dos museus (el d'Indústries i Arts Populars i l'Etnològic i Colonial) i es van mantenir les dues seus (figura 2).

FIGURA 2. Museu Etnològic i Colonial. Façana principal. (Amb el permís del Museu Etnològic i de Cultures del Món.)

Però, en incrementar-se de manera considerable el nombre de peces (20.417), producte de les expedicions esmentades, aquestes s'havien de dur a magatzems d'altres museus un cop descartats els pavellons de l'Exposició Universal de 1929 per falta de condicions. Això va fer decidir l'Ajuntament de

10. Per a aquesta etapa, vegeu: Huera, 1995: 155–157.

Barcelona a construir un edifici de nova planta —on hi havia hagut l'antic palaet que albergava el primer museu etnològic (i colonial)— per al nou Museu Etnològic de Barcelona (MEB).

Aquest nou edifici es va construir l'any 1973 segons els models museogràfics vigents: estructura modular, poques finestres i patis de llum interiors. De tres plantes, a la primera hi havia els magatzems i els tallers de restauració, fotografia, fusteria i mecànica; les altres dues eren d'exposició i a la segona hi havia, a més, les oficines i la biblioteca (figura 3).

FIGURA 3. Museu Etnològic de Barcelona. Primera construcció (1973). Entrada principal. (Amb el permís del Museu Etnològic i de Cultures del Món).

De 1973 a 1986 es va reforçar l'estructura interna del MEB: consolidació dels magatzems, posada al dia de la Biblioteca, instal·lació de la Sala de Lectura i arrencada dels treballs del taller de restauració i fotografia, així com de l'Arxiu fotogràfic.

De 1986 a 1995 es va fer feina d'estudi, fitxatge i catalogació de les peces que van entrar amb poca documentació o gens, procedents de les expedicions fetes anys enrere, així com una sèrie d'exposicions dels materials del Museu per donar-los a conèixer al públic, tant general com especialitzat.¹¹

11. Huera, 1995: 159-162.

El Museu Etnològic (MEB)

Amb seu a Montjuïc, va néixer per explicar el desenvolupament i l'evolució de l'ésser humà tenint en compte les cultures i les creences de manera transversal. Per tant, se centra en l'àmbit català sense oblidar les relacions amb altres comunitats i cultures. El 7 de febrer de 2015 es va inaugurar el Museu de Cultures del Món (MCM) com a seu al carrer de Montcada del Museu Etnològic, format pels palaus Nadal i Marquès de Llió, on s'exhibeix una selecció d'obres dels fons no europeus del MEB, de la col·lecció Folch,¹² de la Fundació Duran Vall-Llosera i de la Fundació Arqueològica Clos. L'MCM ha estat pensat com una plataforma de preservació, presentació, difusió i projecció social del patrimoni artístic i del coneixement de cultures d'Àsia, Àfrica, Amèrica i Oceania. I vol donar visibilitat al patrimoni que Barcelona i els seus col·leccionistes han aplegat des de finals dels anys quaranta del segle XX: un testimoni de primera categoria sobre la relació de l'ésser humà amb l'univers, les seves creences i els seus rituals.

FIGURA 4. Tres peces del MEB. Són recipients amb nansa d'estrep decorats amb pintures de la cultura moche. Col·lecció Folch. (Amb el permís del Museu Etnològic i de Cultures del Món.)

Actualment, el Muec incorpora a les seves col·leccions patrimoni oral i immaterial, fruit del treball de camp a les comunitats d'origen dels nous barcelonins, i d'altra banda, acull les donacions de persones interessades que es mostren peces portades d'arreu del món. A més de les obres originals, l'exposició permanent es reforça amb un conjunt de recursos museogràfics interactius i audiovisuals —basat en el fons gràfic, fílmic i documental del MEB i de la Fundació Folch (figura 4)— que permet aprofundir en diferents

12. Per a informació del museu de la Fundació Folch i les seves relacions amb el Museu Etnològic de Barcelona, vegeu Roma i Valls, 1998: 149–151.

aspectes relacionats amb les cultures i els paisatges presents a les sales. La col·lecció americana en concret està formada actualment per gairebé 4.500 peces precolombines i 4.500 de caire etnogràfic, d'artesanía popular i d'arts populars de l'Amèrica hispana.¹³

Museu Etnogràfic Andino-Amazonic dels caputxins de Sarrià

Un altre museu barceloní amb materials americans és l'Andino-Amazonic, que pertany a l'orde dels caputxins de Catalunya i té la seu a Sarrià. Exposa una col·lecció de peces etnogràfiques, zoològiques i botàniques recollides des de la segona meitat del segle XIX per religiosos caputxins a l'Amazonia colombiana (principalment al Caquetá i al Putumayo); així com una col·lecció de ceràmica precolombina, artesanies indígenes, màscares rituals i altres testimonis etnogràfics d'altres cultures.

Aquest museu fou pensat amb finalitats apològètiques i propagandístiques de les activitats missioneres dels caputxins a Colòmbia.

Història

Es va inaugurar el 1918 al convent de Sarrià (Barcelona) com a Museu de Missions i va estar obert fins al juliol de 1936. Durant la Guerra Civil, bona part de les seves peces es van perdre a causa de la crema del convent. Però algunes —les més significatives— se salvaren, les que el 1925 es deixaren al Museu del Laterà de Roma per a la gran Exposició Missional Internacional organitzada pel papa Pius XI. El 1929 es van tornar a mostrar a l'Exposició Missional Espanyola de Barcelona.

En paral·lel, el 1933 el pare Marcel·lí de Castellví va crear a Sibundoy (Colòmbia) el Centro de Investigaciones Lingüísticas y Etnográficas de la Amazonia Colombiana (CILEAC) —format per la seu, un museu i una biblioteca especialitzada—, valorat al seu temps molt favorablement per Paul Rivet, entre d'altres; i també una revista que es va publicar fins al 1979. A la seva mort el 1951, el CILEAC fou traslladat a Bogotà i del seu extens fons se seleccionaren peces significatives per refer el Museu de Missions de Sarrià cremat el 1936.

13. Fornés i Pérez, 2009: 144.

Per iniciativa i sota la direcció de Ramon Vidal, l'any 1975¹⁴ es va inaugurar l'actual Museu, que no tenia les finalitats apològètiques de l'anterior, sinó que pretenia presentar les experiències etnogràfiques del pare Marcel·lí de Castellví i convertir-lo així en un museu d'interès cultural. Dividit en diverses seccions, el seu interès se centra a mostrar exemplars de peces (ceràmiques, etnològiques i botàniques...) de les cultures amazòniques i andines.

Des de l'any 1990 té cura d'aquest museu fra Valentí Serra de Manresa,¹⁵ que és l'arxiver provincial dels caputxins des de 1987 i director de la Biblioteca Hispano-Caputxina. Ha reorganitzat els materials que conté (unes 300–350 peces) d'una manera molt més entenedora per al visitant.¹⁶ També va deixar en préstec una tria de pintures d'animals de la selva i d'escenes de la vida quotidiana dels indis — que els indígenes dibuixaven sobre una fibra vegetal (*yanchama*) i pintaven amb suc de fruita, llots del riu i carbó — per fer una exposició conjuntament amb el Muec l'any 2018 (figura 5).¹⁷

FIGURA 5. Museu Andino-Amazònic: exposició «Catazònia» al Muec del carrer de Montcada. (Amb el permís de fra Valentí Serra de Manresa.)

14. Vidal, 1975.

15. Serra de Manresa, 2006.

16. Ferrer i Ferret, 2007.

17. Serra de Manresa, 2018.

Altres museus públics (Barcelona)

Museu d'Arqueologia de Catalunya

Disposa d'una petita col·lecció precolombina que no s'ha exposat mai fins al moment present, ja que el Museu mostra peces que provenen de Catalunya. Es tracta de disset peces que van ser adquirides a un antiquari el 1963 i d'una altra que prové d'un donatiu particular de l'any 1978.¹⁸

Museu de la Música

Es va crear l'any 1943, segons un acord municipal adoptat a proposta de l'acadèmic Josep Ricart i Matas, el seu director durant molts anys, que amb paciència va anar creant la col·lecció originària d'instruments musicals. Es va inaugurar oficialment l'any 1945 com a Museu Municipal de Música i s'instal·là al Conservatori. Va canviar d'ubicació l'any 1983, a la modernista Casa Quadres, i actualment està molt ben instal·lat a l'Auditori de Barcelona, un edifici modern.¹⁹ La petita col·lecció de vint instruments precolombins està formada per ocarines, flautes i maraques, i està exposada amb la resta de materials etnogràfics americans.²⁰ Van ingressar al Museu l'any 1966 gràcies a una compra feta a l'Amèrica Central i a l'Equador per August Panyella, director del MEB en aquells moments (figures 6–9).

FIGURA 6. Museu de la Música, flauta tubular de ceràmica, 7 cm. (Amb permís Museu de la Música de Barcelona.)

FIGURA 7. Museu de la Música, ocarina de formes diverses, 3,5 cm. (Amb permís Museu de la Música de Barcelona.)

18. Solanilla, 1993: 43–46.

19. Escalas, 2010.

20. Solanilla, 1993: 69–71.

FIGURA 8. Museu de la Música, ocarina de formes diverses, 3,5 cm. (Amb permís Museu de la Música de Barcelona.)

FIGURA 9. Museu de la Música, ocarina de formes diverses, 3,5 cm. (Amb permís Museu de la Música de Barcelona.)

Museu Diocesà

Pertany a l'Església i té una única peça, fruit d'una donació.²¹

D'arreu de Catalunya

Són museus de localitats petites que normalment tenen materials americans donats per catalans residents a les Amèriques, que hi van viure i treballar durant un temps més o menys llarg del segle XIX i que recopilaren, a més d'una fortuna personal, col·leccions de peces d'art, generalment d'art americà anterior a Cristòfol Colom. Alguns d'ells es reinstal·laren a Catalunya: els «indianos». En morir, a més de deixar unes excel·lents cases d'arquitectura molt particular i característica davant el mar Mediterrani, llegaren aquests objectes d'art precolombí als museus del seu poble o ciutat. En tenim una mostra al Museu de la Conca de Barberà de Montblanc, al Cau de la Costa Brava de Palamós i al Museu Episcopal de Vic.

Una altra font que ha alimentat els fons dels museus catalans és la donació de col·leccions privades, que s'hi han incorporat com a part del conjunt museístic local. Hi ha un nombre respectable de museus que n'acullen: el Museu Arqueològic d'Estudis Ilerdencs de Lleida,²² el Museu de Maricel de Sitges,²³ el Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa (CDMT)²⁴ i el Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú.²⁵

21. Solanilla, 1993: 53.

22. *Ibid.*: 79–81.

23. *Ibid.*: 89–93.

24. *Ibid.*: 95–98.

25. *Ibid.*: 107–113. Vegeu també Cid, 1955: 3–17 i Solanilla, 1988.

Museu Darder d'Història Natural de Banyoles

Història

És un dels museus més antics de les comarques gironines. Es va inaugurar el 22 d'octubre de 1916. El motiu principal de la seva creació fou que Francesc Darder i Llimona va donar a Banyoles les seves col·leccions d'història natural, que es van allotjar a la plaça dels Estudis d'aquesta ciutat. Eren col·leccions d'animals exòtics, que en aquells moments tenien un gran atractiu i interès cultural. Aquest fons es va anar ampliant fins a arribar a les vint mil peces.²⁶

El 1968, el banyolí Esteve Puig Tarrats, missioner al Perú, va donar la seva col·lecció de peces d'arqueologia i etnologia peruana al Museu Darder, on actualment es troben a la secció del magatzem després de la nova remodelació (de 2003 a 2007) del Museu com a Espai d'Interpretació de l'Estany. La col·lecció comprèn una mostra heterogènia de peces de les antigues cultures del Perú: representacions del Període Formatiu, de la cultura nazca o de l'inca, amb un gruix de ceràmiques de la cultura chimú (procedents majoritàriament de la vall del Piura, a la costa nord) i del contacte d'aquesta cultura amb l'inca; així com teixits de qualitat i instruments relacionats amb la indústria tèxtil.²⁷

Museu de Montserrat

Es troba dins el recinte del monestir i està declarat per la Generalitat de Catalunya museu d'interès nacional.²⁸ La col·lecció del Museu comprèn el patrimoni artístic i arqueològic de l'abadia. Durant el segle XIX el monestir fou destruït i desamortitzat i va perdre tot el patrimoni històric. Tot el que es troba actualment al Museu de Montserrat és fruit de noves adquisicions i de donacions particulars en un ambient de recuperació i de presència significativa en la societat catalana amb irradiació europea i mundial.

26. Corominas, 1959: 391-394.

27. Solanilla, 1993: 39-41. I també sobre la mòmia precolombina, Solanilla, 2006a: 407-415.

28. Laplana, 2011.

Història

L'any 1911 es va inaugurar el Museu Bíblic amb els materials de l'Orient bíblic portats pel pare Bonaventura Ubach dels seus viatges al Sinaí, Jerusalem, Bagdad, Beirut i el Caire, perquè el pare abat li havia encarregat de dur a Montserrat peces que fossin el mirall del que hi va haver en aquestes terres segles enrere.

El 1962 foren reorganitzats seguint criteris estrictament arqueològics. I el 1963 va néixer el nou museu amb els materials abans esmentats i amb pintures del Renaixement i del Barroc que eren a l'interior del monestir.

El 2004, amb motiu d'un arranjament de les places del santuari, el Museu va obtenir més espai destinat a sales d'exposicions temporals, dipòsit de reserva i una nova entrada. I en aquest moment el pare Josep de C. Laplana, el seu director, va organitzar una gran exposició: «Cultura-Cultures. Donació

d'art i arqueologia de Caja Madrid al Museu de Montserrat».²⁹

Les peces precolombines que posseeix provenen totes de donacions. Les cinquanta-tres que provenen de la donació de Caja Madrid estan catalogades,³⁰ ja que se'n va fer una exposició. Les altres quaranta-set estan actualment en procés d'estudi i catalogació amb vista a publicar-les dins la col·lecció de catàlegs que ja ha començat a fer el Museu (figura 10).

Tots aquests museus abans esmentats són fruit de la iniciativa privada i,

FIGURA 10. Museu de Montserrat. Recipient funerari de la cultura nazca (300–600 dC). Ceràmica pintada amb motius cosmològics. Col·lecció Caja Madrid, mides: 47 x 40 x 40 cm. (Amb permís del Museu de Montserrat.)

29. *Cultura-cultures. Donació d'art i arqueologia de Caja Madrid al Museu de Montserrat* (catàleg de l'exposició) (2006), pàg. 170–215.

30. *Ibid.*

generalment, sense el dispositiu d'una Administració pròpia amb recursos suficients. Per tant, no tenen ni l'antiguitat ni el volum de les col·leccions castellanes. Mostren els materials precolombins dins de col·leccions generals del museu, sense explicacions concretes del que representen ni per a què servien.

Respecte d'aquest tema, Paz Cabello, en el seu estudi de les nombroses col·leccions castellanes, la majoria conservades al Museo de América de Madrid, afirma:

El coleccionismo científico del siglo XVIII es el producto de la carrera comercial ultramarina y del pensamiento ilustrado. Los viajes o expediciones culturales a América fueron en Castilla una «empresa colectiva y de Estado»; en Cataluña, en cambio, quienes participaron lo hicieron a título de aventura personal.³¹

Col·leccions privades

Fundació Duran Vall-Llosera

Aquesta col·lecció arqueològica està formada per cultures diverses, com ara l'argàrica, la ibera, la kerma i meroítica del Sudan i la korio i yi de Corea, i per instruments lítics del neolític del Sàhara i de Namíbia.

La col·lecció d'art precolombí consta d'unes cinc-centes peces, de les quals quatre-centes pertanyen a cultures prehispaniques autòctones de l'Equador. Per tant, podem assegurar que tenim una mostra rica de l'evolució cultural d'aquest país al llarg dels diferents períodes (del 3500 aC fins al moment de la conquesta, el segle XV).³² La resta de peces són de Colòmbia, el Perú i també de Mesoamèrica (n'hi ha cinquanta de maies). Va ser catalogada l'any 1990 (figures 11 i 12).³³

L'any 1992 vaig tenir l'ocasió de publicar un volum titulat *Col·leccions precolombines als Museus de Catalunya*,³⁴ que formà part de les obres que va editar la Comissió Amèrica-Catalunya 1992. Vaig poder recollir informació dels divuit museus de Catalunya que tenien materials d'aquella època. D'aleshores

31. Cabello, 2001: 303-318.

32. Rahola, 1931. I vegeu també: Martínez, 1980: 223-236.

33. Solanilla, 1990.

34. Solanilla, 1993.

FIGURA 11. Fundació Duran Vall-Llosera. Doble recipient de ceràmica. Cultura vicús, 150 aC– 400 dC, 24 x 11 cm. (Amb permís de la Fundació Duran Vall-Llosera.)

FIGURA 12. Fundació Duran Vall-Llosera. Fragment de teixit chimú amb decoració de pelicans i gregues, 1000–1450 dC. 21 x 22 cm. (Amb permís de la Fundació Duran Vall-Llosera.)

ençà, alguns museus han canviat de nom, d'altres han incorporat els materials precolombins a les sales i d'altres ja no hi són, com ara el Barbier Müeller i el de Torredembarra.

Col·lecció F. Cervera. Barcelona

Aquesta col·lecció privada que vaig tenir el privilegi de poder estudiar i catalogar inclou una sèrie de tèxtils andins d'una qualitat extraordinària, propietat de Fèlix Cervera, que la va anar forjant a partir de la dècada dels anys seixanta, en què va començar a comprar els primers teixits, fins als nostres dies. Hi ha un catàleg publicat.³⁵

35. Solanilla, 2006b.

Col·lecció Arqueològica Clos. Barcelona

La Fundació Arqueològica Clos és dipositària de la col·lecció d'art precolombí propietat de l'Hotel Claris. Consta d'unes tres-centes peces i s'ha anat conformant al llarg dels anys. La van començar l'any 1970 amb unes peces procedents de Veneçuela; al cap de deu anys (1980) van comprar-ne més i, a partir d'aquí, a les subhastes de Nova York van anar trobant les restants fins avui (figures 13 i 14).

FIGURA 13. Fundació Arqueològica Clos. Figurera antropomorfa, cultura guangala, 500 aC–500 dC, 21 cm. (Amb permís de la Fundació Arqueològica Clos).

FIGURA 14. Fundació Arqueològica Clos. Escultura de pedra, deessa Chicomecóatl de la fertilitat, cultura asteca, 1300–1521 dC, 77 cm.

Sovint han estat cedides al Muec, a la seu del carrer de Montcada, o a altres institucions. Han format part de diverses exposicions itinerants o monogràfiques (la primera, al Palau de la Virreina l'any 1985), motiu pel qual estan totes catalogades i estudiades.³⁶

36. *Arte funerario precolombino: la pasión de Tórtola Valencia* (2009). Vegeu: Ocampo i Solanilla, 1985.

Conclusions

Vint-i-set anys després de l'estudi que vaig fer dels museus públics de Catalunya (llavors eren divuit),³⁷ m'adono que, en general, als museus que tenen una visió etnogràfica, s'hi pot veure i admirar peces precolombines (a la seu de Montcada del Muec, al Museu Andino-Amazònic, al Museu de la Música, al Museu del Càntir d'Argentona, al Museu de la Conca de Barberà de Montblanc, a la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú); però en d'altres, o bé estan desades als magatzems (Museu d'Arqueologia de Catalunya, Museu Darder de Banyoles, Museu Episcopal de Vic, Museu de Montserrat) o bé formen part de les col·leccions de cada museu però sense donar-ne cap informació.

Gairebé tots els museus públics de Catalunya han rebut donacions o han hagut de comprar peces (primera etapa del Museu Etnològic de Barcelona), però les que són interessants per tipologia i antiguitat es troben a les col·leccions privades, que a Catalunya es poden visitar amb comoditat. El museu té el que rep en donació; el col·leccionista compra allò que li agrada.

La nostra feina és posar al dia les informacions que vam recollir al seu moment i continuar estudiant i catalogant les noves peces d'art precolombí que han anat enriquint els fons públics i privats de Catalunya per donar-les a conèixer tant en l'àmbit científic com al públic general interessat en aquests temes.³⁸ Esperem veure com a poc a poc aquest art va guanyant terreny en les nostres sales d'exposicions, col·leccions privades, museus públics, etc.

37. Solanilla, 1993.

38. Hi ha un projecte de la Unió Acadèmica Internacional (UAI), el Corpus Antiquitatum Americanensium (CAA) —la creació del qual va ser proposada l'any 1950 a París per la delegació mexicana davant la UNESCO, de la qual formava part el Dr. Pere Bosch Gimpera—, que publica, per a països tant d'Europa com d'Amèrica, col·leccions americanes precolombines que es troben generalment en museus etnogràfics, sobretot europeus. Acostumen a ser peces molt interessants i poc conegudes. El projecte CAA té dues branques: l'europea, que tinc l'honor de presidir, i l'americana, presidida per un membre de l'Acadèmia de la Història d'Argentina i per un de l'Acadèmia de la Història de Mèxic.

Referències bibliogràfiques

- Arte funerario precolombino: la pasión de Tórtola Valencia* (catàleg de l'exposició) (2009). Barcelona: Museu Egipci de Barcelona, Fundació Arqueològica Clos.
- BRUGUERAS LLOBET, Ignacio (1949). «El arte precolombino en el Museo de Montjuich». *Cuadernos de Arquitectura*, núm. 10, pàg. 46–47 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/CuadernosArquitectura/article/view/106667> [consulta: 27 febrer 2020].
- CABELLO CARRO, María Paz (2001). «La formación de las colecciones americanas en España: evolución de los criterios». *Anales del Museo de América*, núm. 9, pàg. 303–318 [en línia]. *Dialnet*. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=5576> [consulta: 27 febrer 2020].
- CID PRIEGO, Carlos (1955). «La Colección Precolombina de la Biblioteca-Museo Balaguer». *Boletín de la Biblioteca Museo-Balaguer*, 5a època, tom III, pàg. 3–17 [en línia]. *Arxiu de Revistes Catalanes Antiques* (ARCA). https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/calconsulta/registro.do?id=2298 [consulta: 27 febrer 2020].
- COROMINAS PLANELLAS, José María (1959). «El Museo Municipal Darder de Bañolas». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 13, pàg. 391–394 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/AnnalsGironins/article/view/53692> [consulta: 1 març 2020].
- Cultura-cultures: donació d'art i arqueologia del Caja Madrid al Museu de Montserrat* (catàleg de l'exposició) (2006). Montserrat: Museu de Montserrat; Madrid: Fundació Caja Madrid.
- ESCALAS, R. (2010). «El Museu de la Música de Barcelona: un segle d'evolució». A: Dolcet, Josep, et al. *Un sol món, músiques diverses. Guia del Museu de la Música de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- FAURIA, Carme (ed.) (2006). *Ètnic: de les cultures tradicionals a la interculturalitat / Museu Etnològic* (catàleg de l'exposició). Barcelona: Ajuntament de Barcelona, pàg. 8–21.
- FERRER COSTA, Joan; FERRET CANALE, Joan (2007). *Bibliografia de fra Valentí Serra de Manresa, OFM Cap. Anys 1982–2007*. Barcelona: s.n.
- FORNÉS, Pep; PÉREZ, Júlia; AZÓN, Marisa (2009). «El Museo Etnológico de Barcelona y sus colecciones americanas». *Artigrama. Revista del Departamento de Historia del Arte de la Universidad de Zaragoza*, núm. 24, pàg. 135–164 [en línia]. *Dialnet*. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=172> [consulta: 1 març 2020].
- HUERA, Carmen (1993). «El Museo Etnológico de Barcelona». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 3, pàg. 160–164 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/RevistaEtnologia/article/view/48522> [consulta: 1 març 2020].
- (1995). «El Museo Etnológico de Barcelona. Formación, desarrollo y previsiones de futuro». *Anales del Museo Nacional de Antropología*, núm. 2, pàg. 151–164 [en línia]. *Dialnet*. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=81> [consulta: 1 març 2020].

- LAPLANA, Josep de C. (2011). *Museu de Montserrat: la sorpresa de l'Art*. Montserrat: Museu de Montserrat.
- MARTÍNEZ SHAW, Carlos (1980). «Cataluña y el Comercio con América. El Fin de un Debate». *Boletín Americanista*, núm. 30, pàg. 223–236 [en línia]. *Dialnet*. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=5730> [consulta: 1 març 2020].
- MASERES, Alfons (1929). «Una col·lecció particular d'art precolombià a Barcelona». *D'Ací i d'Allà*, vol. 18, núm. 137, maig de 1929, pàg. 158–159 [en línia]. *Arxiu de Revistes Catalanes Antiques* (ARCA). https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/consulta/registro.do?id=2315 [consulta: 2 març 2020].
- OCAMPO, Estela; SOLANILLA, Victòria (1985). *Art Pre-colombí en col·leccions privades catalanes: Palau de la Virreina, juny-agost, 1985* (catàleg de l'exposició). [Barcelona]: Ajuntament de Barcelona, Servei de Publicacions.
- PANO, José Luis (2009). «Arte americano en los museos y colecciones de América y Europa: una aproximación al caso español». *Artigrama. Revista del Departamento de Historia del Arte de la Universidad de Zaragoza*, núm. 24, pàg. 17–82.
- PANYELLA, Augusto (1949). «La creación del Museo Etnológico y Colonial de Barcelona». *Empúries. Revista de Món Clàssic i Antiguitat Tardana*, núm. 11, pàg. 209–210 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO) <https://www.raco.cat/index.php/Empuries/article/view/98060> [consulta: 29 febrer 2020].
- (1959). «La Sección Americana del Museo Etnológico de Barcelona». *Boletín Americanista*, núm. 1, pàg. 65–70 [en línia]. *Dialnet*. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=5730> [consulta: 1 març 2020].
- RAHOLA, Frederic (1931). *Comercio de Cataluña con América en el siglo XVIII*. Barcelona: Artes Gráficas, Sucesores de Henrich y Cia.
- ROMA, Josefina; VALLS, Agustina (1998). «El Museu de la Fundació Folch». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, núm. 13, pàg. 149–151 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/RevistaEtnologia/article/view/48925> [consulta: 2 març 2020].
- «Sabies que la baronessa de Wilson va donar objectes de les cultures precolombines al Museu Balaguer?» (2009). *Quaderns de Patrimoni del Garraf*, núm. 11, novembre, pàg. 33–34.
- SERRA DE MANRESA, Valentí (2006). *Tres segles de vida missionera: la projecció pastoral «ad gentes» dels framenors caputxins de Catalunya (1680–1989)*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya.
- (2018). *Catazònia. Els caputxins catalans a l'Amazònia* (catàleg de l'exposició). Barcelona: Museu de les Cultures del Món.
- SOLANILLA, Victòria (1985). «Les ceràmiques precolombines del Museu Arqueològic de Barcelona». *Empúries. Revista de Món Clàssic i Antiguitat Tardana*, núm. 47 pàg. 282–291 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/Empuries/article/view/118232> [consulta: 2 març 2020].
- (1988). «Col·lecció pre-colombina». *Catàleg del Museu Balaguer*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, vol. 3.

- (1990). *Col·lecció Arqueològica Duran Vall-Llosera: art pre-colombí*. Barcelona: Martín.
  - (1992). «Ceràmiques pre-colombines del Museu de Montblanc». *Aplec de Treballs*, núm. 10, pàg. 151–168 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/Aplec/article/view/15615> [consulta: 2 març 2020].
  - (1993). *Col·leccions pre-colombines als museus de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Comissió Amèrica i Catalunya 1992.
  - (1995). «Colecciones mayas públicas y privadas en Cataluña». A: Bonor Villarejo, Juan Luis; Fernández Marquínez, Yolanda; Varela Torrecilla, Carmen, et. al. *Religión y sociedad en el área maya*. Madrid: Sociedad Española de Estudios Mayas – Instituto de Cooperación Iberoamericana, pàg. 71–82.
  - (1999). *Tèxtils precolombins de col·leccions públiques catalanes*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrica-Arqueològica.
  - (2006a). «La momia peruana del Museo Darder de Banyoles (Girona, España)». A: *Jornadas Internacionales sobre Textiles Precolombinos (3es: 2004: Barcelona, Catalunya)*. Barcelona: Grup d'Estudis Precolombins, Departament d'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona, pàg. 407–415.
  - (2006b). *Textiles de las antiguas culturas andinas: colección F. Cervera*. Barcelona: Arqueología Clásica.
  - (2008). «La col·lecció de tèxtils precolombins del Museu Episcopal de Vic». *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*, vol. 2, pàg. 151–163 [en línia]. *Revistes Catalanes amb Accés Obert* (RACO). <https://www.raco.cat/index.php/QuadernsMEV/article/view/132452> [consulta: 3 març 2020].
- VIDAL, Ramon (1975). *Museu etnogràfic-missional dels caputxins de Catalunya. Guia comentada*. Barcelona: Caputxins de Sarrià.
- URIACH, JAVIER; VIVÓ, Jaume (coords.) (2008). *La col·lecció egípcia del Museu de Montserrat*. Barcelona: Museu de Montserrat – Societat Catalana d'Egiptologia.